

"אדם חשוב"

הגמרא בדף ז' ע"א אומרת: "בעי רבא הילך מנה ואקדש אני לך מהו? אמר מר זוטרא משמי דרב פפא מקודשת... הכא באדם חשוב עסקינן דבההיא הנאה דקא מקבל מתנה מינה גמרה ומקניא ליה נפשה".

א. דיבור האשה

אמנם בגמרא כתוב שהאשה אומרת ואקדש אני לך, אך למעשה הראשונים חולקים האם האשה צריכה לאמר זאת או לא.

הרמב"ם (הלי אישות ה' כ"ב) **והרשב"א** (שו"ת הרשב"א סי' תרי"ג וכן כ' בשם הרמב"ם והרי"ף) סוברים שהאשה צריכה לאמר "הילך מנה מתנה ואקדש אני לך".

ואילו הטור(אה"ע סי' כ"ז) **והר"ן** (דף א' ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה "תנו רבנן") **והרא"ש** (סימן א') סוברים שיכולה ליתן גם בסתמא .

ובט"ז (אה"ע סי' כ"ז ס"ק ט"ו) מצאנו את הסברות שעל פיהן נחלקו הראשונים.

אלו האומרים שאינה צריכה לאמר **הילך וכו'**, סוברים שהקידושין אינם תלויים באמירת האשה אלא באמירת האיש, שהוא זה שצריך לתת את הכסף ולאמר "התקדשי ליי" ועל כן גם בלא אמירתה מקודשת.

ואלו האומרים שצריכה לאמר **הילך וכו'**, סוברים שפה זהו מקרה מיוחד שהרי אם תתן לו בסתמא, מנלן שרוצה להתקדש לו? שהרי סתם מקרה שאדם נותן חפץ לחברו, הנתנה היא לטובת המקבל **ואף** באדם חשוב **אלא** "דיש קצת בני אדם שיש טובה להנותן במה שמקבלו ממנו אדם חשוב, משום הכי באשה לא הוי קידושין בסתמא באדם חשוב דלאו כל אשה מבקשת להינשא לתלמיד חכם" וע"כ צריך שנדע בברור, ע"י אמירתה, שיש לה הנאה מקבלתו ואז אמירתו מועילה.

נוסיף שהרשב"א (שם) שאל מדוע אנו צריכים את אמירת האשה ולא נסתפק בשתיקתה, שתחשב להודעה, והסביר שכאשר האיש אמר לה התקדשי לי ונתן לה כסף וקיבלה מידו בשתיקה, שתיקתה שווה להודעה, שאם לא היתה רוצה להתקדש היתה משליכה את הכסף מידה אך פה שלא קיבלה דבר מוחשי ביד אין בזה שתיקה כהודעה.

ואילו הראשונים שלא הצריכו את אמירתה יאמרו שיש פה דין "שתיקה כהודעה".

ונראה שיש פה מחלוקת ראשונים האם שתיקה בלבד יכולה להתפרש כהודעה, **לרשב"א ולרמב"ם** זה אינו מספיק, שאיננו יודעים במאה אחוזים את כוונתה ועל כן רק כאשר ישנו מעשה המסייע לפרש את שתיקתה אז היא תחשב להודעה **ולכן** אצלנו שלא קיבלה דבר מוחשי ביד לא ניתן לפרש שתיקתה ואינה מקודשת.

ואילו לשאר הראשונים שתיקה בלבד מספיקה בכדי שנפרש את כוונתה אלא אם כן ישנו מעשה הסותר את השתיקה וכיון שאצלנו אין מעשה כזה, שתיקתה שווה להודעה.

והנה אליבא דהראשונים שאין צריכה לאמר **הילך וכו'** אינו מובן מדוע רבא שאל הילך מנה ואקדש אני לך מהו? הלא איננו נזקקים לאמירתה והיה לו לרבא לשאול רבותא יותר גדולה: נתנה

לו כסף ואמר לה התקדשי לי בכך מהו? **ולהבין** זאת יש לשאול שאלה יותר חזקה הלא לכולי עלמא צריך שיאמר לה משהו כאשר מקבל ממנה את הכסף (**י"א** התקדשי לי בכך **וי"א** התקדשי בהנאה שיש לך ממני. כדלקמן) ומדוע הגמרא לא ציינה זאת?

ואכן **הדרישה** (סי' כ"ז ס"ק ט"ז) על הטור מתרץ זאת.

הטור סי' כ"ז כ': "ואם נתנה היא ואמר הוא אם הוא אדם חשוב מקודשת..."

ושאל הדרישה מדוע הטור לא כתב שאמרה לו "ואתקדש אני לך" ותרץ שהטור סובר שאין צריכה לאמר זאת, ומה שכי' בגמרא שאמרה "ואתקדש אני לך", רצה לאמר שכוונת האשה בנתינה להתקדש שאם נאמר שלשון הגמרא בדווקא, קשה שלא כי' שאמר לה "התקדשי ליי" אע"פ שלכל הפוסקים צריך שיאמר זאת אלא **לשון הגמרא לא בדווקא**. ויוצא לדרישה שמה שהגמרא לא כתבה שאמר לה "התקדשי וכו'" זה כיון שפשוט שצריך לאמר אלא כי' שאמרה לו בכדי שנבין למה התכוונה האשה.

והסבר זה ק"ק שלא משמע בפשט הגמרא שכוונת הגמרא לציין על כוונתה, אלא משמע שממש אמרה "ואתקדש" וכו'.

ואכן ה"ט"ז (שם) מסביר שבהוא אמינא של הגמרא הבנו שהאישה אמרה "ואתקדש" וכו' ורבה שאל האם תהא מקודשת כמו שמצינו בסוגית ערב (דף ז' ע"א) שעל ידי דיבורה של האשה הרי היא משעבדת עצמה לבעל להתקדש לו, ואם כן גם פה אולי יכולה להקנות עצמה **ובמסקנה** הגמרא פשטא שמדובר באדם חשוב ואם כן דיבורה לא נצרך כלל ויש פה קידושין, שהאיש נותן לה הנאה ואומר לה התקדשי לי.

(על פי הסבר ה"ט"ז מובן מאוד הקשר בין שאלת רבא לסוגיות דלעיל שבהו"א חשבנו שתתקדש כמו בדין ערב ודוק).

ב. דיבור האיש

האם האיש צריך לאמר לה משהו בשעת הנתינה או לא?

ובכן לעיל כתבנו בשם הדרישה **שלכל** הפוסקים צריך לאמר לה בשעת הנתינה אך נחלקו מה יאמר.

רש"י (ז' ע"א ד"ה ואקדש אני) כ' "ואמר לה התקדשי לי בכך" וכן **הטור** סי' כ"ז כ' "נתנה היא ואמר הוא הרי את מקודשת לי במה שקיבלתי ממך" וכן **הרא"ש** (סי' ו') כ' "ואמר לה הרי את מקודשת לי במנה שנתת ליי".

לעומתם הרמב"ם (אישות ה' כ"ב) **והרשב"א** (ז' ע"א ד"ה הכא באדם חשוב) כתבו דבעינן שיאמר לה בפירוש: "הרי את מקודשת לי בהנאה זו שקיבלתי ממך מתנה".

ולכאורה דעת רש"י והטור והרא"ש קשה כיון שיש פה חסרון שהאיש לא נתן לה כלום ואי אפשר לקרא לזה "כי יקח איש אשה"? **אלא** צריך לאמר שראשונים אלו סוברים שלמרות שלא אמר במפורש שמקדשה בהנאה שקיבלה ממנו - זו משמעות דבריו ואה"נ הקידושין אינם ע"י הכסף שנתנה לו אלא ע"י ההנאה שיש לה מכך שקיבל ממנה את הכסף. ועל זה חולקים הרמב"ם והרשב"א ואומרים שצריך שיאמר במפורש שמקדשה בהנאה שיש לה ממנו, דאלי"כ אינה מקודשת.

נוסיף שבדף ה' ע"ב **התוס'** (ד"ה הא נתן) אמרו שהסוגיא (שם) לא הזכירה כלל את המקרה "שנתנה היא ואמר הוא" כיון שלעיתים מקודשת באדם חשוב, ו**נראה** שסוברים כדעת הראשונים שאין צריך לאמר "בהנאה זו" שאם היה צריך לאמר כן זה לא היה "נתנה היא ואמר הוא" אלא "נתן הוא ואמר הוא" וכן משמע שיטתם בחידושי הרשב"א (דף ה' ע"ב) ומשמע ממנו שכן סובר הראב"ד.

ג. גדר אדם חשוב

הגמרא אמרה "הכא באדם חשוב עסקינן" ולא פרטה מיהו אדם חשוב.

ובעניין זה נחלקו הראשונים.

הרא"ש (סי' א') כתב "וצריך חקירת חכם מי נקרא אדם שאינו חשוב להתירה בלא גט".

ומשמע מדבריו שגם סתם אדם מתאים להגדרת "**אדם חשוב**", ועל כן לכשנבא להתיר אשה (שקודשה באופן כזה) בלא גט נעשה חקירת חכם, שהרי אם הסכימה להתחתן איתו מסתבר שהוא חשוב בעיניו ואם כן לקידושין יש ערך ותצטרך גט.

ואכן ה'קורבן נתנאלי' (סי"ק ע') **שאל** מדוע הרא"ש הקדים לבאר גדר אדם חשוב בדף ה' ע"ב ולא כתבו בפירושו על דף ז' ע"א (סוגית אדם חשוב) **ותרץ** שהרא"ש סובר **כראב"ד** שלא דוקא אדם חשוב אלא "איניש רחימא לה ומתיקר איהי בה, אע"ג דלכו"ע אינו חשוב..." ועל כן בדף ז' ע"א שאמרה לו "הילך מנה ואתקדש לך" אין צריך חקירת חכם, שפשוט שחשוב בעיניו, אך אצלנו בדף ה' ע"ב שנתנה לו ולא אמרה כלום ורק הוא דיבר, צריך חקירת חכם האם אינו חשוב בכדי להתירה בלא גט.

מה'קורבן נתנאלי' למדים שני דברים :

א. "אדם חשוב" לשיטת **הרא"ש והראב"ד** אינו הנחשב בעיני העולם, אלא בעיני האשה, ואם כן **סתם אדם** הוא "**חשוב**" לענין זה.

ב. גם ה'קורבן נתנאלי' הבין כמו הטי"ז שבגמרא דף ז' ע"א מדובר שהאשה **ממש** אמרה "ואתקדש אני לך".

לעומתם הרשב"א (שו"ת הרשב"א שם) חלק וכתב ש**סתם בני אדם אינם** חשובים.

למעשה השולחן ערוך בסי' כ"ז פסק כרא"ש וכ': "וצריך חקירת חכם וכו'".

ובביאור הגר"א (סי"ק ל"ה) על דברי השו"ע "וצריך חקירת חכם וכו' "כתב: "ועיין רש"י שם ד"ה באדם **חשוב** שאינו כו' וכ"כ הר"ן שם".

הר"ן (דף ג' ע"א בדפי הרי"ף) **ורש"י** (ז' ע"א ד"ה באדם) כ': "באדם חשוב עסקינן, שאינו רגיל לקבל מתנות" ואפשר לפרש את דבריהם בשני דרכים: או ש"אדם חשוב" הוא כזה שאינו רגיל לקבל מתנות ואם כן סתם אדם יכול להיות חשוב.

או שסתם אדם אינו חשוב וגם אותם אלו שחשובים, צריך שלא יהיו רגילים לקבל מתנות.

[**האם** "שאינו רגיל לקבל מתנות" זה הגדרת "אדם חשוב" או שזהו **תנאי נוסף** "לאדם חשוב"]

ואכן ב"ברכת אליהו" (שם) הביא: "לפיכך צריך חקירת חכם וכו' משום דכאן אפילו אם אינו חשוב בשאר דברים אלא שהוא אינו רגיל לקבל מתנות מיקרי אדם חשוב...".

ויוצא שהגר"א א. הבין את רש"י כאפשרות הראשונה שהגדרת אדם חשוב היא שאינו רגיל לקבל מתנות.

ב. הגר"א פרש את דברי הרא"ש כרש"י, שהסיבה לחקירת חכם היא שמא לענין קידושין אדם זה כן חשוב, שאינו רגיל לקבל מתנות ולא כמו שכתבנו לעיל בשם ה"קורבן נתנאל" שהחכם צריך לחקור האם אדם זה אינו חשוב בעיני האשה ויוצא שיש מחלוקת למעשה בהבנת דבר הרא"ש (וממילא השו"ע) מהו גדר אדם חשוב, האם כראב"ד או כרש"י והר"ן.